مجله علمی سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، دوره ۳۴، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۵: ۳۵۷-۳۵۹

● **نامه به سردبیر** **کد مقاله: ۳۱**

آیا تقابل وظایف از عوامل موجهه برای افشاء راز پزشکی می‌باشد؟
چالش‌های حقوقی رازداری پزشکی

دکتر بناگذار محمدی علی ۱
دکتر بناگذارمحمدی احد ۲
دکتر زارع نهندی مریم ۳*

۱- استادیار گروه پزشکی قانونی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تبریز
۲- دستیار طب سنتی ایران، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تبریز
۳- پژوهشگر، فوق تخصص بیماری‌های کلیه، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تبریز

* **نشانی نویسنده مسؤول:** تبریز، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تبریز، بیمارستان سینا، دفتر توسعه آموزش (EDO-H)

تلفن: ۰۴۱۳۵۴۹۸۲۶۰
فکس: ۰۴۱۳۵۴۹۸۴۰۶

نشانی الکترونیکی:
dr_mzaare@yahoo.com

چکیده

در مواردی مانند ارجاع بیماران از زندان، با توجه به ارجحیت قانون بر اخلاق حتی بدون توجه به اصول مهم اخلاق پزشکی در خصوص رعایت حریم و خلوت بیماران [۱] که جزء اصول اخلاقی ثابت شده می‌باشد، سربازان با استناد به تبصره ذیل ماده ۱۵۲ قانون مجازات اسلامی[۱] و ماده ۵۴۸ کتاب پنجم (۷۷۹) قانون مجازات اسلامی [۲] که عبارت است از «هر گاه مأموری که موظف به حفظ یا ملازمت یا مراقبت متهم یا فرد زندانی بوده در انجام وظیفه مسامحه و اهمالی نماید که منجر به فرار وی شود به شش ماه تا سه سال حبس یا جزای نقدی از سه تا هجده میلیون ریال محکوم خواهد شد» حین حضور کادر پزشکی جهت ویزیت، شرح‌حال گیری و معاینه؛ بالین بیمار را ترک نمی‌نمایند و در مقابل کادر پزشکی نیز با تأکید بر اصول اخلاق پزشکی و قوانینی همچون ماده ۴ آیین‌نامه انتظامی[۲] رسیدگی به تخلفات صنفی وحرفه‌ای شاغلین حرفه‌های پزشکی و وابسته در سازمان نظام پزشکی [۳] و همچنین ماده ۶۴۸ (۸۷۴)

۱- کسانی که حسب وظیفه یا قانون مکلف به مقابله با خطر می‌باشند نمی‌توانند با تمسک به این ماده از ایفای وظایف قانونی خود امتناع نمایند.
۲- شاغلین حرفه‌های پزشکی و وابسته حق افشای اسرار و نوع بیماری بیمار، مگر به موجب قانون مصوب مجلس شورای اسلامی را ندارند.

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۹/۷ تاریخ اصلاح نهایی: ۹۵/۱۲/۱۴ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۱۱/۳۰

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-11-13]

کتاب پنجم[۳] قانون مجازات اسلامی [۲] و با تأکید بر اینکه حفظ اسرار بیماران جزء وظایف قانونی پزشکان می‌باشد [۵-۴] درخواست استفاده از وسایل پیشگیرانه همانند دست بند و پابند به منظور پیشگیری از فرار یا آسیب به دیگران و سپس خروج سربازان محافظ بیمار از اتاق معاینه را می‌نمایند که در این صورت تقابل بین وظایف قانونی پزشک و سرباز محافظ پیش می‌آید و با توجه به این موضوع که طبق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می‌شود [۲]، امکان تعامل و همکاری بین دو طرف شاید محدود گردد. حال سئوال این است که اگر سرباز در بالین بیمار حضور مداوم داشته باشد و از اسرار همان بیمار یا سایر بیماران بستری در همان اتاق مطلع گردد آیا پزشک مجرم شناخته می‌شود یا خیر؛ و اگر سرباز توسط مامورین انتظامی و حراست بیمارستان به بیرون از اتاق معاینه و ویزیت هدایت شود و سرباز نیز از پرسنل پزشکی یا حفاظتی بیمارستان به دلیل ممانعت از انجام وظایف سربازی شکایت نماید آیا کادر پزشکی یا انتظامی بیمارستان مجرم شناخته می‌شوند و یا خیر. یعنی در هر دو حالت امکان شکایت علیه پزشک وجود دارد و از این رو بررسی‌های تکمیلی توسط حقوقدان‌های محترم جهت ارائه راهکار قانونی در این خصوص ضروری به نظر می‌رسد.

به طور خلاصه در شرایط فعلی طبق ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ که مجازات‌های تعزیری را به ۸ درجه تقسیم کرده است [۲] مجازات اشاره شده در ماده ۶۴۸ کتاب پنجم حداکثر درجه ۶ تلقی شده و در مقابل مجازات اشاره شده در ماده ۵۴۸ کتاب پنجم حداکثر از درجه ۵ محسوب می‌گردد، براین اساس اولویت اجرای ماده ۵۴۸ در مقایسه با ماده ۶۴۸ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی علارغم محکومیت احتمالی پزشک در هر دو حالت، شاید منطقی باشد. از این رو در شرایط فعلی کادر پزشکی حتی اگر احتمال خطر جانی برای شخص ثالث را مد نظر نداشته باشند شاید لازم باشد با استناد به ماده ۱۵۲ قانون[۴] مجازات اسلامی [۲] و با احتساب اینکه پیشگیری از وقوع خطر جانی برای اشخاص ثالث نسبت به یک فرد ثالث (بیمار) ضروری است حتی در صورت احتمال ایجاد تداخل در درمان و عدم درمان مناسب بیماران از حضور سربازان محافظ در کنار تخت بیمار زندانی هنگام معاینه وشرح‌حال گیری مخالفت و ممانعتی ننمایند. ولی در این صورت نیز احتمال عدم شرح حال گیری مناسب و به تبع آن احتمال عدم درمان مناسب و وقوع قصور پزشکی [۳] طبق تبصره ذیل ماده ۱۴۵ قانون[۵] مجازات اسلامی [۲] وجود دارد. در نتیجه بررسی‌های تکمیلی و ارائه راهکار عملی در این خصوص ضروری به‌نظر می‌رسد.

۳- طبا و جراحان و ماماها و داروفروشان و کلیه‌ی کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه‌ی خود محرم اسرار می‌شوند هر گاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و یا به یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شوند.

۴- هرکس هنگام بروز خطر شدید فعلی یا قریب‌الوقوع از قبیل آتش‌سوزی، سیل، طوفان، زلزله یا بیماری به‌منظور حفظ نفس یا مال خود یا دیگری مرتکب رفتاری شود که طبق قانون جرم محسوب می‌شود قابل مجازات نیست مشروط بر اینکه خطر را عمداً ایجاد نکند و رفتار ارتکابی با خطر موجود متناسب و برای دفع آن ضرورت داشته باشد.

۵- قصیر اعم از بی‌احتیاطی و بی‌مبالاتی است. مسامحه، غفلت، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی و مانند آنها، حسب مورد، از مصادیق بی‌احتیاطی یا بی‌مبالاتی محسوب می‌شود.

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-11-13]

مراجع

1- Patient Rights Charter. Health policy secretariat. Ministry of Health and Medical Education. Available from : http://siasat.behdasht.gov.ir/index.aspx?siteid=291&pageid=34985 (2014.12.09) [In Persian]

Mansour G, Islamic Penal Code:2013("ghanoune mojazate eslami 1392"), 106th ed, Tehran, didar publications("nashre didar"), 2013; pp:24-328. [in Persian]

Banagozar Mohammadi A, Guide to common legal issues in medicine ("rahnomaie masael shaiee ghanouni dar pezeshki"), 1st ed, Tabriz, shevin & Tabriz University of Medical Sciences publications("entesharat pezeshki shervin va entesharat oloum pezeshki tabriz"), 2013; pp:91-103. [in Persian]

Abbasi M, Medical Criminal Law-medical law series 3, 2nd ed, Tehran, EntesharatE Hoghooghi, 2010; pp:54-69. [in Persian]

Imani M.R, investigation of medical crimes and punishments in Iran Rights (La verification des crimes et les peines des medecins en droit d Iran), 1st ed, Tehran, hayan & abasaleh publications("entesharat hayan va entesharat abasaleh"), 2002; pp:86-90. [in Persian]

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-11-13]